

Sygn. akt VI Pa 55/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 kwietnia 2017 r.

Sąd Okręgowy w Bydgoszczy VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący SSO Jan Kalinowski (spr.)

Sędziowie: SSO Karolina Chudzinska - Koczorowicz

SSO Anna Brudkowska - Lau

Protokolant – st.sekr.sądowy Hanna Kauczor

po rozpoznaniu w dniu 20 kwietnia 2017 r.

w B.

na rozprawie

sprawy z powództwa: Stowarzyszenia (...) w P. działające na rzecz D. K.

przeciwko: (...) Ltd. Sp. z o.o. w G.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda Stowarzyszenia (...) w P. działające na rzecz D. K.

od wyroku Sądu Rejonowego IV Wydziału Pracy w Świeciu

z dnia 18 listopada 2013r.

sygn. akt IV P 139/13

1. Oddała apelację
2. Nie obciąża powoda kosztami zastępstwa prawnego strony pozwanej.

SSO Jan Kalinowski

SSO Karolina Chudzinska – Koczorowicz Anna Brudkowska - Lau

UZASADNIENIE

Sygn akt VI Pa 55/16

Powód D. K. wystąpił przeciwko (...) LTD Sp. z o.o. w G. o zapłatę kwoty 12.542 złote z tytułu niewypłaconych ryczałtów za noclegi krajowe i zagraniczne w okresie od 22 listopada 2011 roku do 22 czerwca 2012 roku. Powód wskazał, że był zatrudniony u pozwanego jako kierowca w transporcie krajowym i międzynarodowym. W związku z wykonywaniem podróży służbowym nabył zaś prawo do zwrotu kosztów noclegów ewentualnie ryczałtu za noclegi,

który wynosi 150% kwoty diety krajowej. Powód wskazał, że nie otrzymał nigdy takiego ryczałtu. Do pozwu dołączono wyliczenie należności powoda z tego tytułu.

Sąd Rejonowy na podstawie twierdzeń pozwu wydał nakaz zapłaty, od którego sprzeciw wniósł pozwany.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości. Przyznając, że powód odbywał podróże krajowe i zagraniczne jako jego kierowca pozwany wskazywał, że zapewnił mu nocleg w specjalnie do tego przystosowanej kabinie samochodu ciężarowego. Pozwany wykazywał, że posiadane przez niego pojazdy, z których korzystał też powód są nowoczesne, wyposażone zostały w udogodnienia dla komfortowego odpoczynku w trakcie podróży służbowej. Wskazywał też pozwany, że na mocy obowiązującego u niego wewnętrznych przepisów prawa pracy kierowcom nie przysługuje takie prawo do ryczałtu. Obowiązujące u pozwanego Zarządzenie z 2009 roku daje kierowcom prawo do jednego zryczałtowanego świadczenia obejmującego zarówno dietę jak i ryczałt za noclegi. Wprowadzony następnie Regulamin wynagradzania jednoznacznie wskazuje, że kierowcy spędzający noclegi w przystosowanych do tego pojazdach nie nabywają prawa do ryczałtu. Wreszcie wskazano, że ryczałt nie jest dodatkowym wynagrodzeniem a jedynie formą rekompensowania ponoszonych przez pracownika kosztów podróży służbowej. Kierowcy śpiący w kabinach pojazdów nie ponoszą takich kosztów.

Sąd Rejonowy - Sąd Pracy w Świeciu wyrokiem z dnia 18 listopada 2013 r. oddalił powództwo Stowarzyszenia (...) w P. działającego na rzecz D. K. przeciwko (...) Ltd. Sp. z o.o. w G. o zapłatę kwoty 12.542 zł z tytułu ryczałtów za noclegi w okresie od dnia 22 listopada 2011 r. do dnia 22 czerwca 2012 r.

Sąd Rejonowy ustalił, że D. K. zatrudniony był u strony pozwanej (...) Ltd. Sp. z o.o. w G. w okresie od dnia 22 listopada 2011 r. do dnia 22 czerwca 2012 r. na stanowisku kierowcy pojazdów ciężarowych w transporcie krajowym i międzynarodowym. W trakcie podróży służbowych D. K. odpoczywał i spędzał noce na leżance w kabinie pojazdu ciężarowego, którym kierował. Przełożeni kierowców wymagali, aby pojazdy tankowane były na określonych stacjach i tam kierowcy spędzali także noclegi. Tylko dwukrotnie D. K. spędził noc w pojeździe w miejscu, gdzie nie było infrastruktury do obsługi podróżnych, w postaci toalet, pryszniczy, barów.

W ocenie Sądu Rejonowego, powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie bowiem D. K. nie ponosił żadnych kosztów związanych z noclegami. Zapłaty ryczałtu za nocleg nie przewidywały zakładowe źródła prawa pracy, zaś regulamin pracy i wynagradzania obowiązujący w pozwanej Spółce jednoznacznie w § 10 wskazywał, że kierowcom spędzającym noc w kabinie ryczałty za noclegi się nie należą. Regulamin wynagradzania, jako akt wydany później niż zarządzenie prezesa strony pozwanej, ma decydujące znaczenie dla oceny żądania powoda. Sąd Rejonowy wskazał, że ewentualne prawo do ryczałtu za nocleg może wynikać z art. 21 a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców (jednolity tekst: Dz. U. z 2012 r., poz. 1155 ze zm.), zgodnie z którym kierowcy w podróży służbowej przysługują należności na pokrycie kosztów związanych z wykonywaniem tego zadania, ustalone na zasadach określonych w przepisach art. 775§ 3-5 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy. W okresie zatrudnienia D. K. obowiązywały wydane na podstawie art. 775 § 3-5 k. p. przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz. U. Nr 236, poz. 1991 ze zm., dalej jako rozporządzenie z dnia 19 grudnia 2002 r.). Art. 9 ust. 2 tego rozporządzenia przewidywał, że w razie nieprzedłożenia rachunku za nocleg, pracownikowi przysługuje ryczałt w wysokości 25% limitu, o którym mowa w ust. 1. Innymi słowy chodzi tu o zwrot poniesionych kosztów związanych z noclegiem bowiem sama wykładnia językowa art. 9 ust. 2 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. nie pozwala na uznanie prawa do ryczałtu, gdy koszty związane z noclegiem w ogóle nie powstały. Takie stanowisko zaprezentował również Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 4 czerwca 2013 r., II PKN 296/12 (Monitor Prawa Pracy 2013 nr 11, str. 598-601) dodatkowo wskazując, że jedynie w sytuacji, gdy pracownik poniósł koszty, ale nie jest w stanie wylegitymować się rachunkami może domagać się zapłaty ryczałtu, o którym mowa w art. 9 ust. 2 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. W ocenie Sądu Rejonowego nie bez znaczenia jest również to, że rozporządzenie z dnia 19 grudnia 2002 r. zostało wydane w trakcie obowiązywania ustawy o czasie pracy kierowców przed wprowadzeniem do niej art. 21a, a więc w czasie, gdy nie miały w ogóle zastosowania przepisy art. 775§ 3-5 k.p. do podróży wykonywanych przez kierowców

zawodowych. Dodatkowo Sąd Rejonowy nadmienił, iż rozporządzenie (WE) nr 561/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r. w sprawie harmonizacji niektórych przepisów socjalnych odnoszących się do transportu drogowego (Dz.U.U.E.L. 2006.102.1; dalej jako rozporządzenie (WE) nr 561/2006) oraz art. 14 ustawy o czasie pracy kierowców wskazują, że dobowy odpoczynek należny kierowcy może być wykorzystany w pojeździe, jeżeli pojazd znajduje się na postoju i jest wyposażony w miejsce do spania. Ostatecznie Sąd Rejonowy stwierdził, że pracownik nie wykazał, aby poniósł koszty związane z noclegami w podróży służbowej a ponadto obowiązujący w pozwanej Spółce regulamin wynagradzania wyraźnie wyklucza prawo pracownika do ryczałtu za noclegi w związku z zapewnieniem miejsca do spania w pojeździe.

Wyrokiem z dnia 26 czerwca 2014 r. Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Bydgoszczy oddalił apelację powoda Stowarzyszenia (...) w P. działającego na rzecz D. K..

Sąd Okręgowy w całości podzielił ustalenia faktyczne i ich ocenę prawną dokonaną przez Sąd pierwszej instancji wskazując, iż kluczowe znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy miały ustalenia, z których wynikało, że D. K. miał zapewniony bezpłatny nocleg w kabinie pojazdu a obowiązujące w pozwanej Spółce wewnętrzne akty płacowe wykluczały prawo do ryczałtu za noclegi Kierowców w kabinie pojazdu. Sąd Okręgowy dodatkowo nadmienił, że ustawodawca europejski nie postrzega spania kierowcy w kabinie jako sytuacji zagrażającej życiu i zdrowiu innych uczestników ruchu, jeśli kierowca dokonał takiego wyboru, a kabina jest wyposażona w miejsce do spania. A zatem skoro kierowca nie przedstawił pracodawcy rachunku za nocleg, to oznacza to tylko i wyłącznie tyle, że zapewnił sobie nocleg w kabinie, godząc się na panujące w niej warunki.

Powyższy wyrok zaskarżył skargą kasacyjną powód Stowarzyszenie (...) w P. działające na rzecz pracownika D. K.. W skardze zarzucono naruszenie przepisów prawa materialnego, a mianowicie:

a) § 9 ust. 4 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. przez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że strona pozwana zapewniła pracownikowi bezpłatny nocleg, w sytuacji gdy umożliwienie kierowcy spania w kabinie samochodu nie stanowi zapewnienia pracownikowi bezpłatnego noclegu w rozumieniu tego przepisu;

b) § 9 ust. 2 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. przez uzależnienie prawa do ryczałtu za nocleg od uprzedniego faktycznego poniesienia przez pracownika kosztów noclegu;

c) § 7 ust. 2 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. przez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że strona pozwana zapewniła pracownikowi bezpłatny nocleg, w sytuacji gdy umożliwienie kierowcy spania w kabinie samochodu nie stanowi zapewnienia pracownikowi bezpłatnego noclegu w rozumieniu § 7 ust. 2 cytowanego rozporządzenia, a także przez uzależnienie prawa do otrzymania ryczałtu za nocleg od uprzedniego faktycznego poniesienia przez pracownika kosztów noclegu;

d) § 10 regulaminu wynagradzania, art. 18 § 1 k.p., art. 77§ 3-5 k.p. w związku z § 9 ust. 2 oraz § 7 ust. 2 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. przez uznanie za wiążące postanowień regulaminu wynagradzania pozbawiających pracownika prawa do otrzymania ryczałtu za noclegi w sytuacji braku zapewnienia mu bezpłatnego należytego noclegu podczas odbywania wielodniowych zagranicznych podróży służbowych;

e) art. 18 § 3 k.p. przez jego niezastosowanie i błędne przyjęcie, że w zakresie dotyczącym przyznawania należności z tytułu podróży służbowych obowiązujący u strony pozwanej regulamin wynagradzania obowiązywał pracownika, gdy tymczasem postanowienia regulaminu wynagradzania w § 10 naruszają zasadę równego traktowania w zatrudnieniu bowiem pozbawiają należnego odpoczynku nocnego pracowników, którzy wykonują zawód kierowcy;

f) art. 8 ust. 8 rozporządzenia (WE) nr 561/2006 oraz art. 14 ustawy o czasie pracy kierowców przez ich nieprawidłowe zastosowanie i błędną wykładnię polegające na zastosowaniu tych przepisów do zasad rekompensowania pracownikom kosztów podróży służbowych, podczas gdy przepisy te nie należą w ogóle w tej części do przepisów prawa pracy i nie regulują tych kwestii.

Skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez uwzględnienie powództwa w całości i zasądzenie od strony pozwanej na rzecz D. K. kwoty 12.541,61 zł tytułem należności za niewypłacone pracownikowi ryczałty za noclegi krajowe i zagraniczne w okresie od dnia 22 listopada 2011 r. do dnia 22 czerwca 2012 r. wraz z ustawowymi odsetkami oraz kosztami procesu, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Bydgoszczy do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

W uzasadnieniu skargi podniesione zostało, że zaskarżony wyrok pozostaje w sprzeczności z wykładnią prawa dokonaną przez Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 12 czerwca 2014 r. II PZP 1/14 (OSNP 2014 nr 12, poz. 164) oraz w uchwale z dnia 7 października 2014 r., I PZP 3/14 (OSNP 2015 nr 4, poz. 47).

Strona pozwana w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniosła o oddalenie skargi w całości i zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania kasacyjnego bowiem na podstawie § 10 regulaminu wynagradzania pracownikom pozwanej Spółki przysługują świadczenia jak w rozporządzeniu z dnia 19 grudnia 2002 r. za wyjątkiem wysokości diety zagranicznej, którą ustala prezes zarządu w drodze zarządzenia podanego do wiadomości najpóźniej 14 dni przed obowiązywaniem nowych stawek oraz ryczałtu za nocleg, w przypadku gdy nocleg jest odbierany w kabinie ciągnika siodłowego.

Sąd Najwyższy wyrokiem z 3 marca 2016 r. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Bydgoszczy do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy stwierdził, iż skarga kasacyjna jest uzasadniona, bowiem rację ma skarżący zarzucając, iż Sądy obu instancji dokonały błędnej wykładni zwrotu „bezpłatny nocleg” w kontekście przysługiwania pracownikowi ryczałtu za nocleg jako formy zwrotu kosztów podróży służbowej. Interpretacja tego pojęcia przesądza bowiem o stosowaniu lub niestosowaniu § 9 ust. 2 i 4 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. w związku z art. 77⁵ § 3-5 k.p. Rozstrzygając to zagadnienie Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 12 czerwca 2014 r. II PZP 1/14 (OSNP 2014 nr 12, poz. 164) wyraził pogląd, że zapewnienie pracownikowi -kierowcy samochodu ciężarowego odpowiedniego miejsca do spania w kabinie tego pojazdu podczas wykonywania przewozów w transporcie międzynarodowym nie stanowi zapewnienia przez pracodawcę bezpłatnego noclegu w rozumieniu § 9 ust. 4 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r., co powoduje, że pracownikowi przysługuje zwrot kosztów noclegu na warunkach i w wysokości określonych w § 9 ust. 1-3 tego rozporządzenia albo na korzystniejszych warunkach i wysokości, określonych w umowie o pracę, układzie zbiorowym pracy lub innych przepisach prawa pracy.

W motywach tej uchwały Sąd Najwyższy zaznaczył, że w wyniku nowelizacji ustawy o czasie pracy kierowców powstała sytuacja prawna, w której podróże kierowców transportu międzynarodowego odbywane w okresie do dnia 3 kwietnia 2010 r. nie stanowiły podróży służbowych w rozumieniu art. 775 § 1 k.p. (nie mają więc do nich zastosowania wprost przepisy powszechnie obowiązujące dotyczące zwrotu kosztów podróży służbowych), a po tej dacie są one podróżami służbowymi (art. 2 pkt 7 ustawy o czasie pracy kierowców) i kierowcom przysługują należności na pokrycie kosztów związanych z wykonywaniem tego zadania służbowego, ustalane na zasadach określonych w art. 775 § 3-5 k.p. (art. 21 a ustawy o czasie pracy kierowców). W orzecznictwie (które w tej mierze można uznać za utrwalone) przyjmuje się też, że w przypadku nieustalenia w układzie zbiorowym (regulaminie wynagradzania) lub umowie o pracę świadczeń z tytułu podróży odbywanej przez kierowcę, jej koszty mogą podlegać wyrównaniu w wysokości odpowiadającej należnościom (diетom) z tytułu podróży służbowej przewidzianym w przepisach powszechnie obowiązujących dla pracowników wykonujących rzeczywiście podróże służbowe (por. w szczególności wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2009 r., I PK 279/07, LEX nr 509051; z dnia 18 sierpnia 2009 r., I PK 51/09, OSNP 2011 nr 7-8, poz. 100; z dnia 23 czerwca 2010 r., II PK 372/09, Monitor Prawa Pracy 2010 nr 11, s. 597 oraz z dnia 1 kwietnia 2011 r., II PK 234/10, OSNP 2012 nr 9-10, poz. 119).

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14 wskazał, że w rozporządzeniu z dnia 19 grudnia 2002 r. - obowiązującym w okresie objętym żądaniem pozwu w rozpoznawanej sprawie - nie zamieszczono przepisu pozwalającego na szczególny sposób ustalania (w formie ryczałtu) należności przysługujących pracownikom (w tym kierowcom) odbywającym wielokrotne podróże służbowe za granicę. Wysokość należności przysługujących

pracownikom z tytułu podróży służbowych za granicę (w tym kierowcom odbywającym wielokrotne podróże) została tym samym określona przez prawodawcę w szczególności, co do wysokości ryczałtu z tytułu zwrotu kosztów noclegu. Według § 1 i 2 rozporządzenia, określa ono - bez żadnych wyłączeń - wysokość oraz warunki ustalania należności przysługujących pracownikowi z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju, do których należą, a to: 1) diety oraz 2) zwrot kosztów: a) przejazdów i dojazdów, b) noclegów i c) innych wydatków, określonych przez pracodawcę odpowiednio do uzasadnionych potrzeb. Zwrot kosztów noclegu reguluje § 9 rozporządzenia, według którego za nocleg przysługuje pracownikowi zwrot kosztów w wysokości stwierdzonej rachunkiem hotelowym, w granicach ustalonego na ten cel limitu określonego w załączniku do rozporządzenia (ust. 1), natomiast w razie nieprzedłożenia rachunku za nocleg, pracownikowi przysługuje ryczałt w wysokości 25% limitu (ust. 2). Wreszcie podstawowy dla rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego § 9 ust. 4 rozporządzenia stanowi, że zwrot kosztów noclegu - zarówno w wysokości stwierdzonej rachunkiem hotelowym, w granicach ustalonego na ten cel limitu, jak i w kwocie ryczałtu w wysokości 25% limitu przy braku rachunku - nie przysługuje pracownikowi, gdy pracodawca (lub strona zagraniczna) zapewni pracownikowi „bezpłatny nocleg”.

Łączna analiza przedstawionych powyżej przepisów - w ocenie powiększonego składu Sądu Najwyższego zawarta w uchwale z dnia 12 czerwca 2014 r. - pozwalała na sformułowanie następujących wniosków szczegółowych. Po pierwsze, pojęcia „odpowiednie miejsce do spania” i „bezpłatny nocleg” nie mogą być utożsamiane (zamiennie traktowane), a wręcz odwrotnie - użycie różnych sformułowań w przepisach prawa oznacza, że są to różne pojęcia. Po drugie, zasadniczo prawodawca odnosi pojęcie „noclegu” do usługi hotelarskiej (motelowej; pośrednio także do noclegu opłaconego w cenie karty okrętowej lub promowej), o czym świadczy nie tylko zwrot kosztów w wysokości stwierdzonej rachunkiem hotelowym (za usługi hotelarskie), ale także wysokość ustalonych limitów. Po trzecie, usługa hotelarska obejmuje szerszy zakres świadczeń niż tylko udostępnienie „miejsca do spania”, w szczególności możliwość skorzystania z toalety, prysznic, przygotowania gorących napojów itp., a także (ewentualnie) zapewnienie wyżywienia, co powoduje obniżenie diety. Po czwarte, brak przedstawienia rachunku za usługi hotelarskie oznacza, że pracownik nie korzystał z hotelu (względnie racjonalnego prawodawcę, który to przewidział); wówczas zwrot kosztów noclegu zostaje ograniczony do 25% limitu stanowiącego ryczałt za koszty realnie ponoszone w czasie podróży, bez korzystania z usług hotelowych. Po piąte, istota „ryczałtu” jako świadczenia kompensacyjnego (w tym wypadku przeznaczonego na pokrycie kosztów noclegu) polega na tym, że świadczenie wypłacane w takiej formie z założenia jest oderwane od rzeczywistego poniesienia kosztów i nie pokrywa w całości wszystkich wydatków z określonego tytułu (bo nie są one udokumentowane); w zależności od okoliczności konkretnego przypadku kwota ryczałtu - która jako uśredniona i ujednolicona ustalona jest przez prawodawcę - pokryje więc pracownikowi koszty noclegowe w wymiarze mniejszym albo większym niż faktycznie przez niego poniesione. Prowadzi to do ogólnego wniosku, że zapewnienie przez pracodawcę pracownikowi (kierowcy wykonującemu przewozy w międzynarodowym transporcie drogowym) odpowiedniego miejsca do spania w kabinie samochodu ciężarowego, czyli wyposażenie samochodu w odpowiednie urządzenia (leżankę, klimatyzację, ogrzewanie itp.) pozwala na wykorzystanie przez kierowcę w samochodzie dobowego (dziennego) odpoczynku, przy spełnieniu warunków określonych w art. 8 ust. 8 rozporządzenia (WE) nr 561/06, natomiast nie oznacza zapewnienia mu przez pracodawcę bezpłatnego noclegu w rozumieniu § 9 ust. 4 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. Taki stan rzeczy, jak stwierdził Sąd Najwyższy w uzasadnieniu, uprawnia pracownika do otrzymania od pracodawcy zwrotu kosztów noclegu, co najmniej na warunkach i w wysokości określonych w § 9 ust 1 lub 2 tego rozporządzenia.

Sąd Okręgowy po ponownym rozpoznaniu sprawy uznał, iż apelacja powoda była nieuzasadniona.

Nie ulegało wątpliwości, iż Sąd Rejonowy wydając zaskarżony wyrok brał pod uwagę przepisy art. 77⁵ § 2, 3 i 5 Kodeksu pracy i wydane w związku z nimi przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju i zastępującego je rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej.

Po wniesieniu apelacji i wydaniu wyroku przez Sąd Najwyższy, Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 24 listopada 2016 r. w sprawie K 11/15 orzekł, że:

1) art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 ustawy z 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, jest niezgodny z art. 2 konstytucji,

2) art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r. powołanej w punkcie 1 w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 ustawy z 26 czerwca 1974 r. powołanej w punkcie 1 w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, jest niezgodny z art. 2 konstytucji.

Trybunał Konstytucyjny uznał, że odesłanie zawarte w art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców ma charakter kaskadowy. Przepis ten odsyła do art. 77⁽⁵⁾ § 5 kodeksu pracy (dalej: k.p.), który z kolei zawiera odesłanie do przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 77⁽⁵⁾ § 2 k.p. Takie odesłanie jest niedopuszczalne w świetle obowiązujących zasad techniki prawodawczej. Zgodnie z § 157 Zasad Techniki Prawodawczej, nie odsyła się do przepisów, które już zawierają odesłanie, gdyż nie służy to podstawowemu celowi przepisów odsyłających, jakim jest potrzeba osiągnięcia skrótowości tekstu lub zapewnienia spójności regulowanych instytucji prawnych. Zastosowana przez ustawodawcę konstrukcja odesłania zawarta w art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁽⁵⁾ § 2, § 3 i § 5 kodeksu pracy oraz § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia MPiPS z 2013 r. nie tylko nie zapewnia spójności całej regulacji prawnej, ale wręcz przeciwnie – prowadzi do poważnych wątpliwości interpretacyjnych, czego wyrazem była radykalnie rozbieżna wykładnia przyjęta w wyrokach Sądu Najwyższego.

Trybunał Konstytucyjny uznał za wadliwą konstrukcję odesłania zawartą w zakwestionowanym unormowaniu nie tylko z uwagi na jej kaskadowy charakter, ale także z uwagi na uregulowanie określonego rodzaju stosunków prawnych poprzez odesłanie do nieadekwatnej dla tych stosunków materii uregulowanej w ogólnych zasadach przyjętych w art. 77⁵ § 3-5 k.p., co również jest sprzeczne z właściwą techniką stosowania przepisów odsyłających.

Trybunał uznał, że poziom wątpliwości interpretacyjnych w tym wypadku ma charakter kwalifikowany. Trudności w ich usunięciu, szczególnie z punktu widzenia adresatów danej regulacji, okazały się rażąco nadmierne, czego nie można usprawiedliwić złożonością normowanej materii. Skutki tych rozbieżności mają istotne znaczenie dla prawnie chronionych interesów adresatów, wystąpiły w istotnym nasileniu (znaczny wzrost kosztów pracy niedający się przewidzieć przed wydaniem przez SN uchwały z 12 czerwca 2014 r. w sprawie II PZP 1/14 poprzez obciążenie pracodawców branży transportowej roszczeniami kierowców obejmującymi kilka lat wstecz, sięgającymi 50 tys. zł na osobę) oraz wynikają z niepewności co do sposobu interpretowania kwestionowanych przepisów przez sądy.

Trybunał Konstytucyjny podzielił także zgodne stanowisko uczestników postępowania, że art. 21a zakwestionowanej ustawy, odsyłając do zasad ogólnych przewidzianych w kodeksie pracy – tj. art. 77⁵ § 3-5 k.p., nie uwzględnia specyfiki wykonywania zawodu kierowcy w transporcie międzynarodowym.

Warunki i specyfika podróży służbowej pracowników administracji, co zgodnie podkreślili wszyscy uczestnicy niniejszego postępowania (co do zasady niewielka liczba podróży, odbywanie ich zazwyczaj w aglomeracjach miejskich pozwalających na zapewnienie odpowiednich warunków hotelowych), są nieporównywalne z warunkami i specyfiką

przebywania w podróży kierowcy w transporcie, zwłaszcza międzynarodowym, która stanowi istotę tego zawodu (miejsca, w których odbywa się nocleg, często sprawiają trudność z zapewnieniem warunków hotelowych).

Regulacje zawarte w art. 77⁵ § 3-5 k.p. w założeniu dotyczą incydentalnych podróży służbowych (tj. takich, które nie stanowią istoty wykonywanej pracy), a zatem także incydentalnie realizowanych przez pracowników uprawnień do świadczeń (oraz związanych z nimi obowiązków pracodawców).

W ocenie Trybunału Konstytucyjnego, uregulowanie należności na pokrycie kosztów związanych z wykonywaniem przez kierowców podróży służbowej wymaga stworzenia odrębnych przepisów dla tej grupy pracowników, uwzględniającej specyfikę ich pracy. Dotychczasowe rozwiązania szczególne, które w intencjach projektodawcy nowelizacji z 2010 r. miały tę specyfikę uwzględniać, należy uznać za pozorne - ponieważ sposób ukształtowania należności dla kierowców wynika w dalszym ciągu z ogólnych przepisów kodeksowych.

Konstrukcja normatywna przyjęta w zakwestionowanych przepisach doprowadziła do nieprzewidywalności skutków prawnych działań podjętych na ich podstawie przez ich adresatów, przez co naruszyła zasadę zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa.

Pracodawcy w transporcie międzynarodowym, kierując się bezpośrednio obowiązującym art. 8 ust. 8 rozporządzenia nr 561/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z 15 marca 2006 r. w sprawie harmonizacji niektórych przepisów socjalnych odnoszących się do transportu drogowego, ponosili nakłady finansowe, dostosowując samochody ciężarowe, tak aby zapewniały one „odpowiednie miejsce do spania dla każdego kierowcy” lub kupując samochody fabrycznie dostosowane do takiego odpoczynku. Uznawali przy tym, że jest to zapewnienie przez nich bezpłatnego noclegu, o którym mowa w § 9 ust. 4 rozporządzenia MPiPS z 2002 r. i § 16 ust. 4 rozporządzenia MPiPS z 2013 r., które zwalnia ich z ponoszenia kosztów noclegu oraz ryczałtów za nocleg w przypadku braku rachunku hotelowego. Badając zgodność aktów normatywnych z zasadą zaufania jednostki do państwa i do stanowionego przez nie prawa, należy ustalić na ile oczekiwanie jednostki, że nie narazi się ona na prawne skutki, których nie mogła przewidzieć w momencie podejmowania decyzji i działań, są usprawiedliwione. W niniejszej sprawie **Trybunał Konstytucyjny uznał, że z uwagi na treść art. 8 ust. 8 rozporządzenia nr 561/2006, oczekiwania pracodawców, iż zapewnienie odpowiedniego miejsca do spania w kabinie samochodowej zwolni ich z ponoszenia kosztów noclegu kierowców, były usprawiedliwione.**

Zgodnie z art. 190 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne.

Z niekwestionowanych ustaleń faktycznych Sądu I instancji wynikało, że powodowie nie otrzymali od pozwanej ryczałtów za noclegi odbywane w transporcie międzynarodowym. Kwestia ta nie została uregulowana w umowach o pracę czy regulaminie wynagradzania. Po wyroku Trybunału Konstytucyjnego brak jest również podstaw do uwzględnienia roszczenia powodów w oparciu o przepisy zakwestionowane przez Trybunał Konstytucyjny.

W ocenie Sądu Okręgowego apelacja powoda jest niezasadna, ponieważ przepisy Kodeksu pracy oraz wydanych na ich podstawie rozporządzeń, na które powołał się również Sąd Najwyższy przekazując sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu, były niezgodne z Konstytucją RP w zakresie ustalania należności za nocleg odbywany przez kierowcę w transporcie międzynarodowym. Trybunał Konstytucyjny zalecił uregulowanie tej kwestii w sposób adekwatny do charakteru i specyfiki podróży służbowej kierowcy w transporcie międzynarodowym. Do czasu wykonania tego zalecenia przez ustawodawcę odpadły zatem podstawy prawne do obciążania pozwanej spółki kosztami noclegów powodów, w sytuacji kiedy nie przedstawili oni rachunków hotelowych.

Sąd, przy rozpoznawaniu przedmiotowej sprawy, miał na uwadze także treść wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 2017 r., wydanego w sprawie I PK 300/15. W uzasadnieniu tego wyroku pominięto wiele przesłanek orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego o charakterze aksjologicznym, skupiając się jedynie na zarzucie nieprawidłowego – kaskadowego odesłania w ustawie czasie pracy kierowców. Sąd Najwyższy w przedmiotowym wyroku przyjął, że „zanegowano prawo jednej grupy do uzyskania świadczeń związanych z podróżą służbową, gdyż kaskadowa regulacja

tych uprawnień pozostaje w kolizji z art. 2 Konstytucji RP. Trybunał nie neguje samego prawa do rekompensaty, lecz podważa mechanizm jej ustalenia”. Tymczasem przywołane powyżej motywy orzeczenia Trybunału wskazują na wniosek zgola przeciwny.

Niemniej jednak Sąd Najwyższy w wyroku z 21 lutego 2017 r. stwierdził, że w dalszym ciągu obowiązującym pozostaje art. 77⁵ k.p., co powinno prowadzić do uzyskania rekompensaty za wydatki ponoszone w podróży służbowej. Jednakże przepis art. 77⁵ § 3 k. p. daje pracodawcy sfery niepublicznej możliwość samodzielnego kształtowania sposobu rekompensowania wydatków pracownika związanych z noclegiem w podróży służbowej, z czego pozwany pracodawca skorzystał. Sąd Najwyższy również zdaje się to zauważać, skoro w konstatacji swojego uzasadnienia stwierdził: „Agregacja powyższych argumentów prowadzi do wniosku, że po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, nie stosuje się art. 21a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców, ale stosuje się art. 77⁵ § 5 k.p. w przypadku, gdy pracodawca nie uregulował zasad zwrotu należności z tytułu podróży służbowej w układzie zbiorowym pracy, regulaminie wynagradzania lub umowie o pracę”. Stąd wniosek, że nawet biorąc pod uwagę wyrok Sądu Najwyższego z 21 lutego 2017 r., należało w pierwszej kolejności wziąć pod uwagę treść wewnętrznej regulacji pracodawcy, który wyłączył prawo do ryczałtu za nocleg, pozwalając jedynie na rekompensatę udokumentowanych wydatków związanych z noclegiem.

W konsekwencji Sąd uznał, iż pozwana nie miała obowiązku rekompensowania powodowi noclegu spędzonego w kabinie pojazdu w czasie odbywanych podróży. Obowiązek taki nie wynika ani z umowy o pracę, ani też regulaminu wynagradzania i w końcu nie wynikał też z powszechnie obowiązujących norm prawnych. Dlatego w punkcie pierwszym wyroku oddalono apelację jako bezzasadną na mocy art. 385 k.p.c. Sąd nie obciążył powoda kosztami procesu na mocy art. 102 k.p.c. uznając, iż rozbieżności w orzecznictwie i doktrynie odnośnie spornej kwestii ryczałtów za noclegi usprawiedliwiały wystąpienie z pozwem. W związku z tym na mocy art. 102 k.p.c. orzeczono jak w pkt. 2 sentencji wyroku.

SSO Jan Kalinowski

SSO Karolina Chudzinska-Koczorowicz, SSO Anna Brudkowska-Lau